

פסק הלכה

ממרן בעל המנחת אשר, הגאב"ד רבי אשר וייס שליט"א בענין שכר גננות ומטפלות בעידן הקורונה

לשאלת הציבור כולו, כאשר לפי הוראות רשויות הבריאות נסגרו כל גני הילדים בין אלה המתקצבות והמסובסדות מטעם המדינה ובין הגנים הפרטיים, וכך גם מטפלות ששבתו ממלאכתם על פי התקנות הנ"ל, האם ההורים צריכים להמשיך לשלם את שכרם, או שמא פטורים הם מכל תשלום. אבאר בקצרה את הנראה לענ"ד.

הנה פועל שנאנס ואין בידו לעשות מלאכתו כל ההפסד על הפועל אלא אם כן באונס שבעל הבית ידע עליו ולא הפועל, דכל כהאי גוונא הו"ל להודיעו. אך כאשר שניהם היו מודעים לאפשרות זו, או ששניהם לא היו מודעים לו, ההפסד לפועל. הלכה זו מבוארת בב"מ (ע"ו ע"ב) וכו' בשו"ע (חו"מ של"ד ס"א). ובטעמא דמילתא כתב רש"י דמזלו של הפועל גרם. אך הרא"ש (פ"ו סי' ג') כתב "דהמוציא מחבירו עליו הראיה וידו על התחתונה".

ונפקא מינה כשבעל הבית הקדים לשלם לפועל שכרו והפועל מוחזק, דלשיטת רש"י דמזלו של הפועל גרם, על הפועל להחזיר את הכסף לבעל הבית, אך לשיטת הרא"ש כיון שהפועל מוחזק המוציא מחבירו עליו הראיה.

ובשו"ת שבות יעקב (ח"א סימן קע"ו) כתב לבאר את שיטת הרא"ש דבאמת לא ידענו האם מזלו של הפועל או מזלו של בעל הבית גרם, והו"ל ככל ספק ממון שהדין הוא המוציא מחבירו עליו הראיה, עי"ש. וכבר נחלקו בזה השו"ע והש"ך (סימן של"ג ס"ה) בחלה הפועל ומחמת אונס אינו יכול לעשות מלאכתו, לשיטת השו"ע אין הפועל מחזיר לבעל הבית את שכר העבודה שהקדים לו בעה"ב, ולשיטת הש"ך (ס"ק כ"ה) צריך להחזיר, עי"ש.

אך כל זה באונס דעלמא, אבל במכת מדינה הדין שונה, ושתי סוגיות יש בב"מ שמהם אנו למדים דשאני מכת מדינה משאר אונסים.

בב"מ (ק"ג ע"ב) איתא במתניתין:

"המקבל שדה מחבירו והיא בית השלחין או בית האילן, יבש המעין ונקצץ האילן - אינו מנכה לו מן חכורו".
ובגמ' שם אמרו:

"היכי דמי, אילימא דיבש נהרא רבה, אמאי אינו מנכה לו מן חכורו, נימא ליה מכת מדינה היא. אמר רב פפא דיבש נהרא זוטא".

הרי דבמכת מדינה מנכה לו מן חכורו.

ועוד שנינו במשנה (ק"ה ע"ב):

"המקבל שדה מחבירו ואכלה חגב או נשדפה, אם מכת מדינה היא מנכה לו מן חכורו, אם אינה מכת מדינה אין מנכה לו מן חכורו".

פסק הלכה ממרן בעל המנחת אשר שליט"א - בענין שכר גגנות ומטפלות בעידן הקורונה

ויש לעיין מה הדין בפועל במכת מדינה. ונחלקו בשאלה זו גדולי הדורות. דהנה כתב הרמ"א (חו"מ סי' שכ"א ס"א):

"והא דאמרינן אם מכת מדינה הוא מנכה לו מן חכירו, הוא הדין בכל כיוצא בזה, דכל מקום שנפסד הענין לגמרי והוי מכת מדינה, מנכה לו משכירותו. ואם אפשר לתקנו על ידי טורח ותחבולות, אינו מנכה לו (מהר"ם פאדוואה סימן ל"ט). וכל מקום שמנכה לו אין חילוק במה שעבר או להבא. וכן פסק מהר"ם על מלמד שגזר המושל שלא ילמוד, דהוי מכת מדינה וכל ההפסד על בעל הבית (מרדכי פרק האומנין). ויש חולקין וסבירא להו דמכאן ולהבא בדין חזרה קאי, כמו דאמרינן לעיל סימן ש"י לענין השוכר חמור ומת, ואם לא חזר איהו דאפסיד אנפשיה ומחל (מהר"ם פאדוואה הנזכר לעיל). והסברא הראשונה נראה לי עיקר".

הרי שדעת מהר"ם מרוטנברג והרמ"א דבאמת מכת מדינה הוי פסידא דבעל הבית ומשלם לפועל כל שכרו, ולכן כשגזר המושל שלא ילמדו צריך בעל הבית לשלם למלמד את כל שכרו כיון דהוי מכת מדינה. ושיטת המהר"ם הובאה במרדכי (ב"מ סימן שמ"ג) והביאו הרמ"א בדרכי משה, וכ"ה בתשובות מיימוניות (משפטים סימן כ"ז), עי"ש.

והיש חולקים שהביא הרמ"א הוא מהר"ם פאדוואה (סימן ל"ט) דסבירא ליה דיכול הפועל לחזור בו מכאן ולהבא, אבל למפרע פסידא דפועל, והרמ"א הסכים לשיטה ראשונה.

ובסמ"ע (סק"ו) האריך לחלוק על הרמ"א, ותמה עליו דכיון דגזירת המושל הוי אונס שלא היה ידוע לבעל הבית ולא לפועל הוי ליה פסידא דפועל, וכך כתב הרמ"א בעצמו לקמן (סימן של"ד ס"א) במלמד בעיר ורבים ברחו מחמת שינוי אוויר דהוי כשאר אונס ופסידא למלמד. ואף שהרמ"א רמז גם שם דאם הוי מכת מדינה הדין שונה, הסמ"ע נקט שאין כל נפקא מינה בהלכה זו אם הוי מכת מדינה או שאר אונס, ואין ללמוד פועל מדין חוכר.

ואף שהסמ"ע נוטה שכל ההפסד לפועל, מ"מ לדינא סבירא ליה דיש לפשר ולפסוק שיחלוקו, עי"ש. והט"ז שם נקט כשיטת הרמ"א.

והנתיבות (סימן של"ד סק"א) כתב ליישב את דברי הרמ"א, דשאני מלמד משאר פועלים דבאמת אסור למלמד ליטול שכר תלמוד אלא שכר שימור בלבד, והרי המושל לא אסר שימור ולא גזר אלא על התלמוד, והמלמד אומר מוכן אני לשמור את התינוקות ולמה אפסיד שכרי.

ולענ"ד דבריו תמוהים, דאף שמבחינת המלמד מצווה הוא ליטול רק שכר שימור מ"מ ברור כשמש שאין הורי הילדים שולחים את ילדיהם למלמד כדי לשמור על ילדיהם אלא כדי ללמדם תורה, אלא שבשעה שהוא מלמדם תורה הוא גם שומר עליהם, וכיון שגזר המושל שלא ילמדו אין להורים כל סיבה לשלוח את הילדים לשמירה בעלמא.

ובשו"ת חתם סופר (חו"מ סי' קס"א) דחה את דברי הנתיבות מטעם אחר, דבאמת קיי"ל (נדריים ל"ז ע"א) דמלמד דרדקי נוטל שכר פיסוק טעמים ולא שכר שימור, אך לענ"ד דברי הנתיבות תמוהים כמבואר.

פסק הלכה ממרן בעל המנחת אשר שליט"א - בענין שכר גגנות ומטפלות בעידן הקורונה

והחתם סופר כתב שם ליישב בדרך אחר דעיקר עבודת המלמד בתחילת השנה עד שהוא והתלמידים מכירים זה את זה והוא מטיל משמעת ומורא על התלמידים, ומשום כן מסתבר דאף אם לאחר זמן אינו יכול ללמד מחמת אונס כלשהו בדין הוא שיטול שכרו.

אך גם דבריו אינם מתיישבים על הלב, דאטו כל שכרו כל השנה כולה משום טרחתו בתחילת השנה, ואטו משום שטרח להטיל משמעת על תלמידיו בתחילת השנה ישלמו לו שכרו משלם אף שבטל הוא ממלאכתו כל השנה כולה.

והאמת יורה דרכו, ששיטת הרמ"א ברורה ופשוטה דשאני מכת מדינה משאר אונס, ואף דבשאר אונסים פסידא לפועל, במכת מדינה פסידא לבעל הבית, ולשיטתו הלך בהני תרי הלכתא שבסי' שכ"א וסי' של"ד. אלא שיש להסתפק ולדון בטעמא דמילתא, ויש לבאר בשתי דרכים:

א. במכת מדינה מזליה דבעל הבית גרם, דכאשר מדובר בגזירה על הכלל הכל חוזר אל השורש, ומשום כן מנכה החוכר מבעל הבית את שכר חכירתו כיון שהשדה של בעל הבית היא, והמלמד גובה שכרו מאבי הילד כיון שהילד של אביו הוא. וכאילו עליהם נגזרה הגזירה, וכ"כ הט"ז (רי"ס שכ"א) דמכת מדינה הוי מזליה דבעל הבית, עי"ש.

ב. לעולם יד הפועל על העליונה, ובהלכות רבות חזינן שהתורה והחכמים חסו על הפועל וזכויותיו, וכדחזינן ממצוות רבות כגון ביומו תתן שכרו שלא מצינו במקח וממכר ובפריעת בעל חוב, וזכות הפועל לאכול מן הפירות בשעת מלאכתו, ולחזור בו בחצי היום, ולעולם יד הפועל על העליונה, אלא אם כן מזליה גרם, ובאונס דעלמא אמרינן מזליה גרם, כיון שהוא זה שאמור לעשות מלאכתו ונאנס לבטלה, וכנ"ל מדברי רש"י, אבל במכת מדינה דאין עילה להניח שמזלו של הפועל גרם, שוב יד הפועל על העליונה.

ומה שפסק הרמ"א בריש סימן של"ד בברחו מחמת שינוי האוויר מפסיד המלמד, הלא מקור הלכה זו בשו"ת מהר"ם פאדוואה (סימן פ"ו) שביאר דכיון שלא ברחו כולם אין זה מכת מדינה אלא אונס בלבד, אבל אילו היה זה מכת מדינה באמת היה המלמד בא על שכרו.

ובבהגר"א (של"ד סק"ז) תמה על הרמ"א דבאמת איפכא מסתברא, דהלא במשנה ובגמ' מבואר דבמכת מדינה החוכר מנכה לבעל הבית מחכירתו, הרי דמכת מדינה מעצימה את זכות המוחזק, וא"כ מהי"ת נוציא מבעל הבית המוחזק לטובת הפועל, ולכאורה הפועל המלמד כבעל השדה הוא, זה תובע מאבי הילד וזה תובע מן החוכר, ומה טעם יש לומר שהחוכר מנכה משכר בעל הבית משום שהוא המוחזק ומאידך המלמד יוצא מאבות תלמידיו אף שהוא המוציא מן המוחזקים.

ומשו"כ חלק הגאון על שיטת הרמ"א, וס"ל דהפועל מפסיד וכעיקר דעת הסמ"ע.

אך כבר ביארתי את הנראה לענ"ד דבאמת החוכר דומה לפועל ואבי הילד דומה לבעל השדה, דבמכת מדינה כאילו נגזרה גזירה על מי שעצם הענין שלו במקורו ושרשו, ולפיכך מפסיד בעל השדה ולא החוכר שהוא כעין פועל ושכיר, וכמו כן מפסידים הורי הילדים ולא המלמד שהוא כפועל שלהם.

ודו"ק בכל זה.

פסק הלכה ממרן בעל המנחת אשר שליט"א - בענין שכר גגנות ומטפלות בעידן הקורונה

והנה הש"ך (של"ד סק"ג) דחה את מה דמשמע מדברי מהר"ם פאדוואה דרק אם כל בני העיר ברחו הוי מכת מדינה, דהלא להדיא מבואר בב"מ שם דאם רוב השדות שבבקעה נשתדפו הוי מכת מדינה ולא בעינן שישתדפו כולם, והוא הדין אם ברחו רוב בני העיר.

ובקצות החושן (שכ"ב סק"א) כתב לחלק דשאני שדות שנשתדפו או אכלן חגב דהאונס הוא בגוף השדה, ובזה ברוב השדות סגי להחשיבה מכת מדינה, משא"כ בשוכרי בתים שברחו מן העיר משום מגיפה שלא היה מכה בבית אלא באנשים וכיון שלא ברחו כולם יכול בעל הבית לומר שהיה יכול להשכיר את הבית לאלה שלא ברחו, עי"ש.

ואין הסברא ברורה, דאם אכן במכת מדינה ההפסד לבעל הבית, ומה טענה היא זו **דשמא** היה משכירו למי שלא ברח.

ונראה בזה דכאשר האונס הוא בגוף השדה ככל הני דוגמאות דב"מ, דנשתדף השדה או אכלה חגב או יבש הנהר קל לקבוע גדר מכת מדינה, ואם חל האונס ברוב הוי מכת מדינה, משא"כ בדעת בני האדם, דהעובדא שרוב בני העיר או המדינה ברחו אינו מוכיח שבאמת היתה הצדקה בבריחתם, דהלא ידענו דלפעמים נוצרת בהלה מיותרת ובני אדם בורחים ללא כל צורך אמיתי, וכל כהאי גוונא אין זה מכת מדינה כלל, ורק אם **כל** בני העיר והמדינה ברחו ניתן להניח שאכן יש כאן מכת מדינה שמצדיק את בריחתם מן העיר. כך נראה לענ"ד.

אך בכל עיקר הלכה זו, הלא נחלקו הרמ"א והסמ"ע, ולדעת הסמ"ע אין בין מכת מדינה לשאר אונסין ולעולם ההפסד לפועל.

והחתם סופר (בספר זכרון דרוש לט' תמוז תקס"ט – דף כ"ט ע"א) קבע שכיון שנחלקו בזה הרמ"א והסמ"ע יש לפשר.

ג

אמנם אף כאשר פסידא לבעל הבית כגון כשבעל הבית ידע מן האפשרות לאונס והפועל לא ידע אין בעל הבית משלם אלא כפועל בטל כמבואר בשו"ע (של"ג ס"ב), וכתב הט"ז (רי"ס של"ג) דהיינו מחצית השכר, וכך הביא מרש"י וכמה פוסקים קדמונים.

ואף שמסתבר טפי דדין פועל בטל לאו בחדא מחתא מחתינן להו, די ש ענפים שבהם עובדים קשה מאוד ובתנאים קשים כגון פועלי בנין בימי הקיץ החמים שודאי היו שמחים לשבת בבית אף בניכוי סכום ניכר ממשכורתם, ויש ענפים שעבודתם קלה ומהנה ולא היו מסכימים לשבות ממלאכתם אלא בהפסד מועט ביותר, אך אם כן נתת דבריך לשיעורים ואין בידינו לקבוע כל שיעור וקצבה להלכה זו, ומשום כן המנהג הנכון לסמוך על דברי הט"ז, (ועיין לקמן אות ד' עוד בענין זה).

ולפי זה היה נראה לכאורה די ש לשלם לגגנות ולמטפלות וכל כיוצא בהן כעשרים וחמש אחוז ממשכורתן, דמכח דין פועל בטל יש לשלם להן כמחצית שכרן, ומכח הפשרה יש לנכות להם עוד כמחצית שכרן, ויוצא אם כן שיקבלו כרבע משכרן.

אך באמת אין זה נראה לענ"ד מתרי ותלת טעמי:

פסק הלכה ממרן בעל המנחת אשר שליט"א - בענין שכר גגנות ומטפלות בעידן הקורונה

א. כיון שדין פועל בטל לאו הלכתא היא, אלא סברא שקבעו חז"ל דמסתמא נוח לו לאדם לשבות ממלאכתו אף אם בכך יגרע שכרו במקצת, אין להרכיבו אתרי רכשי, ואין לאחוז את החבל בשני ראשיו, ובדאי לא ניחא ליה שיגרעו שלשת רבעי משכרו, ואם מגרעים ממחצית משכרו בדרך פשרה, לא היה מסכים לשבת בבית כלל בגרעון נוסף בשכרו, שהרי כבר הפסיד מחצית משכרו מכח העובדה שהוא בביתו.

ב. ונראה עוד דכל עיקר דין פועל בטל מסתבר לזמן קצר, דהלא דרכו של עולם שפועלים מדי פעם נהנים מחופשה קצרה בניכוי שכר, אבל מגפה זו שנמשכת הרבה זמן ודאי לא ניחא להם לעובדים לשבות ממלאכתן תוך פגיעה חמורה ברמת חייהם לתווך ארוך.

ג. ועיין לקמן (אות ד') דבאמת נראה טפי שאין לנכות מן השכר לפועל בטל אלא סכום מועט ולא מחצית שכרו, ע"ש.

ומטעמים אלה נראה בדרך פשרה הקרובה לדין שיש לשלם לגגנות ולמטפלות קרוב לחמישים אחוז משכרן. וכל זאת רק כל עוד נבצר מהן לעבוד משום תקנות משרד הבריאות. אבל כאשר הרשויות יאפשרו את פעילותן של הגנים וכדו', והורים יעדיפו להחזיק את הילדים בבית כדי למנוע מהן כל חשש מחלה, יש לעיין אם יצטרכו לשלם לגגנות ולמטפלות את שכרן המלא.

ונראה לענ"ד דכיון דבאמת מחלה זו עדיין שכיחה בינינו ולא עברה לחלוטין ובאמת היא מדבקת עד מאוד, אלא שהשלטונות החליטו לאפשר את פתיחת הגנים כדי לאפשר להורים לצאת ולעבוד, וגם כדי לאפשר לגגנות להתפרנס, עדיין הוי בכלל מכת מדינה.

ומשום כן הורים שיחליטו לשלוח את ילדיהם לגן פשוט שישלמו שכר שלם, אך אלה שיחששו וימנעו מלשלוח את ילדיהם לגן יש לדון בהם עדיין דין מכת מדינה לפי כל המבואר לעיל.

ובתקופת הביניים שהרשויות איפשרו לגגנות לקבל רק קבוצות של שלש ילדים, הכל תלוי בכמות הילדים שבגן, וההורים שישלחו את ילדיהם לגן ישלמו באופן יחסי לפי זמן שהות ילדיהם בגן. והורים שיחליטו שלא כדאי להם לשלוח את ילדיהם לגן למחצה לשליש ולרביע, זכותן להחליט כן, ואין להשית עליהם כל תוספת תשלום מעבר לתשלום הנ"ל שמגיע לגגנות תוך השבתה מלאה של הגן.

בכל דברינו אלה אין כל נפ"מ בין משפחות שנשארו בארץ לאלה שחזרו למקומותיהם בחו"ל.

ולענ"ד אין כל נפ"מ במה שהקדים בעה"ב להפקיד ביד הפועל צ'קים דחויים דמי שיש לו צ'ק תחת ידו אין לו דין מוחזק כלל כיון שאין גופו ממון ומחוסר גוביינא, ואין כל משמעות במה שהחוק אוסר לבטל צ'ק, דכל חוק זה אינו מהותי אלא לתועלת המסחר, ויש נסיבות שבהן אף מותר לבטל צ'ק. ומ"מ נראה ברור בעיני דאין המחזיק צ'ק תחת ידו חשוב כמוחזק, דהמנהג לתת צ'קים דחויים אינו אלא לתת בטחון למי שקיבל את הצ'קים ולמנוע ממנו את הטרחה לרדוף אחרי הבעל חוב.

והנה לכאורה כשיש ספק בחיוב ממוני, הו"ל לפטור את המוחזק משום המוציא מחבירו עליו הראיה, ואף אם מדובר בדעת יחיד הלא יכול לומר קים לי כידוע בדיני ממונות, וא"כ צ"ע בהכרעת החתם סופר לפשר. אך לענ"ד בשאלה שמעסיקה את הציבור כולו, אין לומר קים לי, דמלבד מה שנחלקו הפוסקים בכל עיקר הלכה זו האם המוחזק אכן צריך לומר קים לי, או שמא אגן טענין ליה, ולא אמרו שיכול לומר קים לי אלא בכעין לשון

פסק הלכה ממרן בעל המנחת אשר שליט"א - בענין שכר גגנות ומטפלות בעידן הקורונה

מליצה, ויסוד הדברים, דאף אם יש דעת יחיד שאינה עיקר להלכה מ"מ יש לו דין מוחזק שאי אפשר להוציא ממנו אלא בראיה, אין זה מתיישב על הלב לפסוק להמונים שכל מי שנהג לפני משורת הדין והקדים לשלם, יפסיד, וכל מי שלא נהג בטובת עין ירויח, כעין מה שאמרו (כתובות ק"ח ע"ב וב"ב ק"מ ע"ב) בשביל שאני זכר הפסדתי.

ועוד, דהגע בעצמך, מטפלת ששולחת את ילדיה לגן, הורי הילדים שהיא מטפלת בהן שהקדימו לה שכר, תאמר קים לי כדעת הרמ"א דמכת מדינה מרויח הפועל ולא תחזיר להורים כלום, והיא עדיין לא שילמה לגגנת, וכלפי הגגנת תאמר קים לי כדעת הגר"א שהדין עם בעל הבית ולא תשלם כלום, ונמצא שורת הדין לוקה. סוף דבר, כיון שמדובר בשאלה ציבורית, יש להשות את ההוראות ופסקי הדין שלא יהיו דברי התורה הקדושה כחוכא ואטלולא.

כל זה נראה לענ"ד להלכה ולמעשה.

ד

פועל בטל

ובעיקר שיטת הט"ז, כבר כתבתי לעיל דבאמת מסתבר טפי דלאו בחדא מחתא מחתינן להו, ואין לדמות מילתא למילתא, ובאמת מצינו מקורות רבים שיש ללמוד מהן דבדין פועל בטל אין לנכות משכר העבודה אלא מעט, ובודאי יקבל יותר ממחצית שכרו, ואבאר.

הנה כתב בשו"ת הרשב"א (ח"א סימן תתקפ"ז):

"ואמרינן בגמרא שפוחתין קצת כפועל בטל".

וכ"כ בשו"ת הרמ"א (סימן נ'):

"אך שאין חילוק רב ג"כ בין אי עביד בין אי לא עביד ואינו מנכה לו הרבה אף אי לא עביד".

ובשו"ת המיוחסות (סימן ע') והביאו הכנסת הגדולה (סימן של"ג הגה"ט אות ו') למדנו שדין זה תלוי לפי הענין ולא בחדא מחתא מחתינן להו, וז"ל:

"ואם חוזר, נותן להם שכרם כפועל בטל וכו'. נ"ב: **והכל לפי שכר העבודה ולפי טרחתו**, שאם היה צורף או צבע או רוקם וכיוצא בזה ששכרן מרובה, אומדין כמה אדם רוצה לפחות משכרו ולהיות יושב ובטל ממלאכה זו. מכונות להרמב"ן ז"ל סימן ע".

ובשו"ת הרדב"ז (ח"ב סי' תשצ"ג) כתב יתירה מזו, דאמדינן אף לפי טבעו וכחו של הפועל, ואף שדבריו ארוכים הנני להעתיקם משום חשיבותם:

"שאלת ממני אודיעך הפירוש על נותן לו שכרו כפועל בטל מאותה מלאכה דבטיל מינה לפי שרבו בו הפירושים ובכולם יש קצת דוחקים ואנו צריכין לו בכמה מקומות לענין אבידה ולענין הנוטל שכר לדון או להעיד וצריך אני לכלל קצר אסמוך עליו.

"תשובה הנה עמדתי על כל מה שפירשו בו הראשונים גם האחרונים חדשים גם ישנים ומה שביררתי מתוך דבריהם סמוך על מה שכתב הרמב"ם ז"ל בפי' המשניות בבכורות פרק עד כמה שאינו ואף על פי שאינו כדעתו ממש **שצריך שתי אומדנות אומדן הפועל ואומדן המלאכה** כיצד הרי שהיה זריז במלאכתו וגבור וחזק

פסק הלכה ממרן בעל המנחת אשר שליט"א - בענין שכר גגנות ומטפלות בעידן הקורונה

אין נותנין לו כל מה שהיה יכול להרויח שהוא הרבה וגם אין נותנין לו כפי שיעור הפועל העצל שהוא דבר מועט אלא אם הפועל חזק וזריז אומדין כמה היה מניח משכרו מלהתעסק במלאכתו ולהתעסק במלאכה קלה ונותנין לו, ונמצא שאין פוחתין לו אלא דבר מועט כיון שהוא חזק ובריא וזריז לא איכפת ליה כולי האי בטורח מרובה. ואם הפועל הוא חלש ועצל אומדין אותו כמה היה מניח משכרו להתעסק במלאכה קלה ולא כבדה ונותנין לו ונמצא שפוחתין לו הרבה דכיון שהוא חלש ועצל טובא איכפת ליה להתעסק במלאכה קלה ולא בכבדה שאין חפץ לטרוח הרבה. ועוד צריך אומדנא לפי ערך המלאכה עצמה שהוא רגיל להתעסק בה והוא בטל ממנה עתה להשיב אבידה או לדון את הדין או להורות, אם היתה מלאכתו מלאכה כבדה כגון חרשי עצים או שואבי מים אם הפועל הוא חזק ובריא וגבור פוחתין לו מעט כמו שכתבנו ואם הוא עצל וחלש פוחתין לו הרבה כאשר כתבתי למעלה. ואם המלאכה היא קלה כגון השולחני וכיוצא בהם אז יהיה ההפרש בין הזריז והחלש דבר מועט כיון שמלאכת שניהם קלה כי המשל הזריז ירויח שני דינרין וחצי ביום והחלש ירויח שני דינרין בכל יום לזריז שהוא חזק לא נפחות לו אלא דבר מועט מפני שנתבטל ממלאכה קלה לקלה ממנה והוא אינו מקפיד בזה. ולחלש דאית ליה קפידא אפילו מקלה לקלה פוחתין לו יותר ולזריז יתנו לו שני דינרין ורביע ולחלש יתנו לו שני דינרין ועתה יתקיים מה שאמרו כפועל בטל ויתקיים מה שאמרו מאותה מלאכה דבטיל מינה. ודוק ותשכח כי זה הפירוש הוא פשרה בין פירושו של רש"י ז"ל ובין פירושו של הרמב"ם."

אך בשו"ת הגרעק"א (חדשות סי' ל"ט הוצאת המאור מהדורא תליתאה) משמע שנקט כשיטת הט"ז ששכר פועל בטל כמחצית שכרו. שהרי דן שם לגבי אלמנה אחת שהשכירה לאלמנה ב' מקום בחדרה לדור עמה בסך שבעה ר"ט לשנה והקדימה לשלם שלש וחצי ר"ט ומתה, בתה היורשת תובעת מן המשכירה להחזיר לה את מה ששילמה אמה, והמשכירה תובעת את השלמת השכירות עד שבעה ר"ט, ופסק הגרעק"א דאף שכתב הש"ך (של"ד סק"ב) דצריך לשלם כפועל בטל, בנידון דידן כיון ששילמה כמחצית מדמי השכירות "זהו מספיק לשיעור כפועל בטל בשופי".

הרי לן דדין פועל בטל הוא כמחצית התשלום וכשיטת הט"ז.

אך באמת אין זה ראיה כלל, דהלא הדיון שם היה במצב של בדיעבד, שהאלמנה השוכרת כבר שילמה שלש וחצי ר"ט שהם כמחצית משכר הדירה לשנה, ומשום כן כתב דודאי הוי כשכר פועל בטל, אך אין כל ראיה שכך היה פוסק לכתחלה.

ועוד דאין לדמות שכר פועל בטל בשכירות בתים שבהם המשכיר יכול להשתמש בבית, לפועל בטל בשכירות פועלים, שאין הפועל נהנה כ"כ מן הבטלה.

ומשום כל זה אין ראיה מדברי הגרעק"א לנידון דידן, וז"פ.

ויש בכל זה כדי לחזק את מסקנתנו הנ"ל שאין לנכות מן הגגנות וכדו' אלא מעט יותר ממחצית שכרן, דהיינו כארבעים וחמש אחוז.